

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ
ДИСЕРТАЦИЈЕ**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 1458/1, донетом на седници одржаној дана 25. 04. 2024. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **мср Милене Ранђеловић** под насловом „**Творбена и семантичка анализа герунда у савременом турском језику**“, урађену под менторским руковођењем др Мирјане Теодосијевић.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ-МЕНТОР

Име и презиме: др Мирјана Теодосијевић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Туркологија

Датум избора у звање: 21. 6. 2005.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет у Београду- у пензији

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Ксенија Ајкут (Aykut)

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Туркологија

Датум избора у звање: 17. 4. 2019.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Едина Солак

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Лингвистика

Датум избора у звање: 29.12.2022.

Установа на којој је запослен: Филозофски факултет Универзитета у Зеници

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Милена (Петко) Ранђеловић
Датум и место рођења:	26.01.1989. године, Савски венац, Београд
Наслов мастер рада:	„Соматизми у турским идиомима“
Датум одбране мастер рада:	2013.

Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Туркологија

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

1. „Турска презимена грађена од глаголских основа“, *Оријенталистика- јуче- данас- сутра*, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд, 2019, стр. 169 – 180.

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Творбена и семантичка анализа герунда у савременом турском језику”

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет научног истраживања докторске дисертације јесте проучавање герунда у савременом турском језику са творбеног и семантичког аспекта, кроз опис и анализу карактеристика и употребе герунда и њихових комбинација са другим врстама речи. Докторска дисертација обухвата проучавање различитих аспеката герунда у савременом турском језику. Герунди имају широку употребу, како у језику савремене комуникације (укључујући и фразеологизме), тако и у књижевном језику. И један и други обилују примерима употребе герунда у свим његовим значењима, што често кореспондира са контекстом. Герунди спадају у безличне форме настале од глагола. Доприносе језичкој економичности турског језика, док са друге стране пружају више различитих решења приликом превођења. Герунди могу имати различите функције у реченици, чиме се реализују различита значења. Ова њихова особина, коју друге врсте речи у турском језику немају, чини их специфичним. Наиме, герунди могу вршити функцију везника, глаголског прилога, као и правог прилога. Могу се јавити као укалупљене форме, али и као део фразеолошких израза. Аглутинативна структура турског језика условила је богату суфиксацију герунда, који могу примити један или више наставака и тако проширити своја значења. Различите комбинације герундских суфикса утврђене су и представљене у овом раду. Реч је, пре свега, о суфиксима који формирају основне герунде као посебне облике са себи својственим значењима. Поред њих, у значајној употреби су и наставци који стварају састављене герунде. Сви ови облици су анализирани у овом раду са творбеног и семантичког аспекта са освртом на врсте реченица којима се преводе.

Језички корпус на коме је истраживање рађено, превасходно обухвата граматике и научне радове о герундима, али и грађу из савременог књижевног и разговорног језика, речнике турског језика, књижевна дела савремене турске књижевности (од Републиканског периода до данас), примере из дечије књижевности, некњижевне текстове и различите изворе са интернета.

Тема је сагледана из угла савремених истраживања о герундима. Проблематика која је у основи ове дисертације до сада није била предмет посебног истраживања код нас.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Полазна хипотеза дисертације јесте да су значај и улога герунда као специфичних форми у оквиру турске граматичке структуре, од великог значаја за разумевање и правилно савлађивање морфолошких, семантичких и синтаксичких аспеката које исказују различити облици герундских исказа. Истраживање се бави свим најзначајнијим карактеристикама и употребом герунда у савременом турском језику трудећи се да обухвати највећи број појавних облика који су илустровани примерима из писаних и усмених извора. Имајући у виду значај герунда у турском језику, циљ рада јесте да покаже правилан превод герунда, као и њихова различита значења и функције.

Герунди као веома заступљена категорија у савременој комуникацији у турском језику, због веома богате творбене структуре, али и много различитих значења, представља значајан сегмент који се различито испољава у многим врстама зависно сложених реченица. Детаљном творбеном и семантичком анализом указује се на њихове основне, али и сложене облике, у циљу потврде хипотезе да герунди имају и своје лексикализоване облике, да поред прилошке (која је најзаступљенија) поседују и друге функције, попут везничке, што чини да се појављују у великом броју различитих израза, идиома и фразеологизама.

Докторска дисертација омогућује да се стекне целовита и научно заснована слика о улози герунда у синтаксичким исказима, као и њиховој улози у превођењу на српски, што може допринети унапређењу наставног процеса и нивоа знања студената у овом сегменту. С обзиром на то да су герунди до сада проучавани углавном у оквиру граматичких поглавља, њихова анализа заједно са примерима показује значај њихове употребе у савременом турском језику и олакшава процес усвајања ове специфичне врсте речи.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Милене Ранђеловић обухвата 144 компјутерски штампаних страница са проредом од 1 реда и подељена је на следећа поглавља:

1. Увод (стр. 1); 2. Појам и тумачење термина герунд (3-5); Дефиниције герунда и термилошки проблеми у турској граматичкој литератури (6-9); Савремена истраживања герунда и њихове дефиниције на турском (10-28); Турски герунди, њихове карактеристике и грађа (29-133); Закључак (134); Литература (135-138); Извори и списак скраћеница (139-142); Прилог А (143); Биографија (144)

Списак литературе на крају рада садржи 77 библиографских јединица.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Теза је подељена на пет основних поглавља која имају свој хронолошки и логички след. Свако поглавље је надаље подељено на потпоглавља која пружају детаљне информације о одређеним сегментима герунда у савременом турском језику.

У уводном делу докторске дисертације кандидаткиња је на свеобухватан начин приказала предмет и аспекте свог истраживања, дајући општи осврт на значај морфолошке категорије герунда у турском граматичком склопу. Дају се подаци о корпусу и литератури коришћеној у истраживању, у виду граматика, речника, научних радова, приручника и говорног језика. Такође се истиче да је анализа вршена методом контрастирања и упоређивања

како би се указало на сличности и разлике приликом употребе герунда у турском језику и изналажења њихових еквивалената у српском језику. Анализа герунда полази од чињенице која турски језик разликује од индоевропских језика, а огледа се у специфичној суфиксацији, израженој полисемији и могућности конверзије врста речи. Ове особине, присутне и код герунда, чине ову категорију значајном и дају јој посебну улогу у језичкој економичности.

Прва три поглавља се на различите начине и са различитих аспеката баве појмом, терминологијом и дефиницијом герунда.

Поглавље *Појам и тумачење термина герунд* пружа дефиницију термина *герунд* и бави се терминолошким сличностима и разликама у турском и српском. Пружа увид у проблематику употребе термина *герунд* у српском језику, као и у самом раду, с освртом на изналажење еквивалената за турске термине ове граматичке категорије. У оквиру овог поглавља шира пажња се посвећује терминолошком проблему у турској граматичкој литератури, који је евидентан када су герунди у питању. Кандидаткиња даје објашњења и могуће разлоге за недоследну употребу граматичких термина у турском језику и пружа кратак историјат првих терминолошких истраживања у Турској на ову тему.

У поглављу *Дефиниције герунда и терминолошки проблеми у турској граматичкој литератури* указује се на проблем класификације герунда у турској граматици, што је једно од значајних и још увек нерешених питања везаних за ову граматичку категорију, на који кандидаткиња правилно скреће пажњу, након чега се првенствено опредељује за принцип поделе који следи ставове које на овом пољу усваја београдска турколошка школа. Такође, даје и кратак историјат првих истраживања на овом пољу у Турској.

Следеће поглавље *Савремена истраживања герунда и њихове дефиниције на турском* детаљније обрађује савремена истраживања герунда у турском језику приказујући сличности и разлике у приступу и понуђеним терминолошким решењима. Кандидаткиња правилно уочава и објашњава да је лингвистичко истраживање герунда у савременом турском језику изведено са два аспекта: творбеног и семантичког, кроз опис и анализу карактеристика и употребе ове граматичке категорије и њених комбинација са другим врстама речи.

Кандидаткиња затим даје преглед различитих класификација герунда као граматичке категорије.

Средишни и главни део докторске тезе представља поглавље под називом *Турски герунди, њихове карактеристике и грађа*, у којем кандидаткиња детаљно обрађује и анализира герунде, упућује на начин творбе, њихово значење и улогу коју врше у реченици. Посебно се осврће на различита значења која сваки герунд понаособ може имати, њихову посебну и специфичну употребу уз зналачки одабир примера који ће на најбољи начин показати поједина значења, пружајући одговарајући превод на српски језик. На тај начин јасно истиче карактеристике ових форми које је потребно представити научној јавности. Наиме, герунди у турском језику су групе глаголских форми које имају особине глаголских прилога. Немају самостално временско значење, не образују облике финитних глагола и не мењају се. Њихово лице, број и време одређују се финитним глаголом.

Докторанд Милена Ранђеловић, у складу са научним ставом београдске туркологије, у основну групу сврстава следеће герунде: герунд на *-(y)a*, *-(y)e*, са посебним освртом на специфичну улогу, употребу и значења герунда *diye* који се издваја као модификована категорија; временско-начинске герунде на *-(y)ip*, *-(y)ip*, *-(y)up*, *-(y)üp* и на *-(y)arak*, *-(y)erek*; временске герунде на *-(y)ınca*, *-(y)ınca*, *(y)unca*, *-(y)ünce* и на *-(y)alı*, *-(y)eli*; начински герунд на *-madan*, *-meden*; *-mazdan*, *-mezden*; затим комплексни герунд на *-ken* уз правилно уочену и објашњену дистинкцију герунда помоћног глагола *imek* у односу на форме осталих глагола овог временско-начинског герунда. Герунд специфичног видског дистинктивног значења који

означава временску допуну глаголу јесте финално анализирани герунд из ове групе, герунд на *-dikça, -dikçe, -tikça, -tikçe*. Основним герундима се сматрају они морфолошки облици који су сачињени од такозваних *примарних наставака (başlıca ekleri)*.

У састављене герунде ауторка убраја следеће: герунд на *-asıya, -esiye*; герунд на *-ana kadar, -ene kadar (değın/ dek)*; герунд на *-makla, -mekle*; герунд на *-maktansa, -mektense*; герунд на *-maksızın, -meksızın*; герунд на *-casına, -cesine*; герунд на *-r... -maz, -r... -mez*; герунд на *-dikta, -dikte*; герунд на *-diktan sonra, -dikten sonra*; герунд на *-diktan başka, -dikten başka*; герунд на *-acağına, -eseğine*; герунд на *-diğince*.

Како кандидаткиња објашњава, појам *састављени герунди (birleşik zarfiiler)* само је један од назива којим граматичари и турколози називају различите сложене форме у функцији герунда. Терминолошка неуједначеност присутна је и у овој подели, што је видљиво пре свега, у самој класификацији, односно различитим врстама класификације герунда. Посебно значајан сегмент у оквиру састављених герунда представља убрајање појединих партиципских и пропартиципских форми у групу герунда имајући у виду приближавање неких њихових облика герундском семантичком пољу. Ауторка је правилно дефинисала и означила такве случајеве прецизирајући да се „у састављене герунде убрајају и различити облици чије структуре су изграђене од различитих наставака, попут наставака за партицип и пропартицип, инфинитив, различите постпозиције“, као и падежни наставци, што опет доводи до питања који би се све облици могли подвести под категорију герунда. Зато се ови герунди називају и *квазигерундима* будући да се ради о другим врстама именских речи које могу вршити функцију герунда. Посебну недоумицу представља употреба суфигираних пропартиципа на месту герунда попут пропартиципа *-acağına, -eseğine* и *-diğince*. Ауторка овој проблематици поклања дужну пажњу истичући да „се не треба занемарити чињеница да се из суфигираног облика може сазнати субјекат реченице, што се такође одражава на само значење герунда“ посебно када се зна да је одлика правих герунда одсуство ових наставака. Ако се има у виду да инфинитивне, партиципске и пропартиципске конструкције поседују веома значајно семантичко поље, јасно је да проблематика њихове употребе у служби герунда завређује посебну анализу, објашњења и истраживање.

Ауторка је у овом поглављу подробно приказала, илустровала и објаснила значења и употребу свих побројаних герунда, како основних тако и састављених, односно свих оних који би се директно или посредно могли сврстати у категорију герунда, правилно уочавајући терминолошку и класификациону проблематику везану за ову категорију нудећи одговарајућа решења за све дилеме које би се могле наметнути. Савесно је обрадила њихове творбене карактеристике, структуру и врсту наставака, посебне укалупљене и лексикализоване форме које се појављују у њиховој употреби, функције које герунди могу имати у реченици и изнашла најадекватније преводне еквиваленте на српском језику за сваки од њих понаособ.

У закључном делу тезе се на основу извршеног истраживања и целокупне анализе сумирају резултати истраживања и још једанпут указује на значај категорије герунда као комплексног дела турске граматике. Ауторка посебно истиче изузетну употребну вредност герунда коју је приказала кроз различите примере из свакодневног живота, као и из књижевних текстова.

Она је, поред тога, утврдила да у турској граматичкој литератури постоји много нерешених питања, попут терминологије, класификације и категоризације герунда. Као последица тога јавља се неуједначеност по питању морфологије, значења и функције герунда.

Након исцрпног рада на овом питању М. Ранђеловић долази до следећих резултата који би могли расветлити све аспекте, али и мање познате чињенице о герундима:

Турски термин који најбоље описује герунде и коме је у овом раду дата предност је *zarf-fiil* (досл. прилог-глагол). Разлог томе јесте чињеница да герундски наставак, у највећој мери, глаголу за који се везује додаје прилошка значења. Из тога произлазе закључци да се герунди најчешће формирају од глагола и то у највећој мери од глаголске основе, као и то да у реченици најчешће врше прилошку функцију.

Међутим, резултати овог истраживања показују да осим оних који се формирају од глагола и глаголске основе, постоје и они герунди који настају из основа неких глаголских времена и глаголских начина, као и од именских речи. Тако они могу бити део глаголске, али и именске реченице.

Творбена анализа показује комплексност и разноврсност наставака који чине део њихове структуре. Постоје два основна типа наставака. Први тип су суфикси чија је основна и једина сврха грађење герунда и они формирају *основне герунде*. Други тип чине суфиски настали спајањем два или више различитих наставака који имају и друге улоге и функције у реченици. То су најчешће постпозиције, падежни суфикси, суфикси за грађење партиципа, пропартиципа и сл. Герунди настали од ових наставака су *састављени герунди*.

Из спроведене анализе произлази и закључак да обе врсте герунда могу имати проширене форме, које садрже више од једног наставка и такође морфолошки припадају састављеним герундима. Ауторка је, поред ових морфолошких карактеристика, имала у виду проширене форме које представљају надограђене наставке већ постојећих или састављених герунда, што је посебно назначила.

Она се такође осврнула на дијакхронијски развој, промене и утицаје под којима су герундски наставци претрпели промене. Тако је наставак *-anda, -ende* потпуно ишчезао, а неки су модификовани или проширени, као на пример наставци: *-ana, -ene kadar, -asiya, -esiye kadar* и други. Значајан је и број герунда у виду укалупљених форми, као на пример: *geçe, kala, diye* и други. Архаичне форме које су остале до данас су герунд/пропартицип на *-diğince* и герунд на *-(y)i* који се користи за изражавање глаголског вида. Ауторка је анализирао све герунде који се активно користе и данас, међу којима је највише основних герунда.

Семантичка анализа је показала велику моћ трансформације герунда у погледу промене функције и значења, у зависности од места и начина употребе. Захваљујући овим особинама, герунди чине главну спону између различитих врста заисних реченица попут временских, начинских, узрочних, поредбених и других. Због свих наведених карактеристика герунди представљају важну граматичку област која захтева анализу и истраживање које је прецизно изведено у овој тези.

Комисија сматра да је мастер Милена Ранђеловић у својој дисертацији под називом „*Творбена и семантичка анализа герунда у савременом турском језику*”, успешно обрадила ову комплексну тему. Из детаљне анализе категорије герунда, свих облика у којима се јавља, различитих значења која носи, показаних на илустративним примерима, закључује се да је кандидаткиња користила оригиналне, турске и стране изворе, што говори о свестраном и озбиљном приступу обради постављеног предмета истраживања. Дисертација је широко обухватила морфолошке, семантичке и синтаксичке аспекте турских герунда са детаљним објашњењима. Рад је поткрепљен одговарајућим образложењима, са прецизним закључним мишљењем и коментарима.

Дисертација је урађена савесно и кандидаткиња је поштујући принципе научне објективности дошла до релевантних закључака, због чега овај рад представља оригинално и самостално научно дело. Резултати истраживања и анализе категорије герунда на начин који је представила кандидаткиња чине значајан допринос разумевању граматике турског језика.

Кандидаткиња је своја истраживања протумачила на релевантан начин и приказала их прегледно, систематично и аргументовано.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „*Творбена и семантичка анализа герунда у савременом турском језику*” аутора Милене Ранђеловић, констатујем да утврђено подударање текста износи 8%.

Овај степен подударности последица је личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, цитата, јер је кандидаткиња поред штампане литературе користила и изворе који се могу наћи на интернету, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. „Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду“, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „*Творбена и семантичка анализа герунда у савременом турском језику*” аутора Милене Ранђеловић, оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „*Творбена и семантичка анализа герунда у савременом турском језику*” коју је урадила кандидаткиња Милене Ранђеловић под менторством др Мирјане Теодосијевић и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____

др Мирјана Теодосијевић
ментор

2. _____

др Ксенија Ајкут (Aykut)
члан Комисије

3. _____

др Едина Солак
члан Комисије